

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและศักยภาพของชุมชนในการดูแลสุขภาพโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในชุมชนตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี โดยศึกษาจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในตำบลหลักหกจำนวน 20 คน เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการดูแลสุขภาพของชาวบ้านชุมชนตำบลหลักหก ประกอบด้วยสามลักษณะคือ 1) การดูแลสุขภาพโดยใช้แผนปัจจุบัน 2) การดูแลสุขภาพโดยใช้แผนโบราณ หรือวิธีการพื้นบ้านที่อาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นและ 3) การดูแลสุขภาพโดยใช้ทั้งแผนปัจจุบันและแผนโบราณหรือวิธีการพื้นบ้านที่อาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีวิธีการดูแลสุขภาพคน คือ มีการไปนวดกับหมอฟันบ้านเวลามีอาการปวดเมื่อย มีการรักษาโรคด้วยยาสมุนไพรมากขึ้น โดยการซื้อยาสมุนไพร หรือใช้สมุนไพรที่ปลูกเองในบ้าน มีกิจกรรมการเดินออกกำลังกายประจำหมู่บ้าน การเข้ารับการรักษา และดูแลสุขภาพจากบริการของภาครัฐ หรือการซื้อยาปัจจุบันมารับประทานเองเมื่อเจ็บป่วยเล็กน้อย

รูปแบบการดูแลสุขภาพโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นพบว่ามี สาม รูปแบบ คือ 1) การใช้สมุนไพรเพื่อดูแลรักษาสุขภาพทั้งในรูปแบบสมุนไพรแปรรูปและสมุนไพรไม่แปรรูป 2) การใช้วิถีกายบำบัดโดยการนวดร่วมกับยานวด น้ำมัน ประคบ โดยให้หมอนวดเป็นผู้กระทำหรือให้ผู้ป่วยเป็นผู้กระทำเองแบบไม่ต้องใช้เครื่องมือหรือเครื่องมือง่ายๆ ซึ่งทำขึ้นเอง มีการออกกำลังกายด้วยกายบริหาร การเดินแอโรบิกที่ลานกิจกรรมของชุมชนโดยมีการนัดหมายกันในวงเวียน และ 3) การใช้คาถาหรือพิธีกรรมในการรักษาโรคจากผู้สูงอายุที่มีความเชี่ยวชาญ เป็นที่ยอมรับนับถือรวมทั้งจากพระที่วัด ซึ่งรูปแบบการดูแลสุขภาพโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กล่าวมานั้นจะมีกลุ่มที่ดูแลรับผิดชอบหลักๆคือกลุ่มหมอประจำสถานีอนามัยและกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านโดยเป็นผู้ประสานการทำงานและทำความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพกับชุมชน

ศักยภาพของชุมชนในการดูแลสุขภาพโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วยศักยภาพด้านต่างๆ ดังนี้ 1) ศักยภาพด้าน บุคคล พบว่า ปราชญ์ท้องถิ่นหรือปราชญ์ชาวบ้านมีบทบาทสำคัญต่อชุมชนในการดูแลสุขภาพ ประกอบกับเจตคติที่ดีของชาวบ้านที่มีต่อการดูแลรักษาสุขภาพโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งผลให้ชาวบ้านมีพฤติกรรมดูแลสุขภาพที่ดีและสามารถพึ่งตนเองได้ 2) ศักยภาพทางด้านกายภาพที่ส่งเสริมให้ชุมชนมีสุขภาพที่ดีก็เนื่องมาจากมีสภาพแวดล้อมลักษณะชุมชนที่มีวิถีชีวิตแบบชานเมือง

3) ศักยภาพด้านวัฒนธรรมประเพณี เช่น ประเพณีการรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ การสืบชะตา การสะเดาะเคราะห์ทำให้เกิดความรักความสามัคคี และเกิดการเรียนรู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการดูแลสุขภาพ

4) ศักยภาพด้านเครือข่ายชุมชนซึ่งตำบลหลักหมี่โรงเรียน วัด เทศบาลตำบล สถานีอนามัย และกลุ่มชมรมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญ ในการส่งเสริมสุขภาพโดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 5) ศักยภาพด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการดูแลสุขภาพ พบว่าการเรียนรู้และการถ่ายทอดแบบไม่เป็นทางการซึ่งจะต้องเรียนไปฝึกหัดไปด้วยจากบรรพบุรุษถ่ายทอดให้แก่ลูกหลานโดยเฉพาะการดูแลรักษาโรคภัยไข้เจ็บธรรมดา แล้วผู้เรียนก็จดจำเอาไปใช้ในชีวิตประจำวัน จากนั้นก็จะมีถ่ายทอดความรู้ไปสู่ภายนอก ได้แก่เพื่อนบ้าน ชุมชน และชุมชนใกล้เคียง ส่วนการเรียนรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพในขั้นที่ยากและสลับซับซ้อนขึ้น จะเริ่มจากถ่ายทอดจากครอบครัวที่เป็นหมอพื้นบ้านที่ถ่ายทอดให้กับลูกหลานหรือเรียนรู้ด้วยตัวเองจากตำราของบรรพบุรุษรวมทั้งการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน

The objective of this study was to study the structure and potential of utilizing local wisdom to keep people in Thumbon Lak Hok community, Patumthani to be healthy. There were 20 key informants. Interviewing and focus group were used as methods to collect data. The study found that there were 3 major ways of keeping themselves healthy. 1) by using recent medical care 2) by ancient ways or local wisdom 3) mixed both previous methods.

Using local wisdom means to get massage when feels pain or applying various Thai herbs. Whereas, using recent medical care means to go to the hospital or taking present medicines.

There are 3 patterns of utilizing the local wisdom, 1) Using useful herbs to cure or preserve people's health 2) Physical therapy likes massaging combined or not combined with aromatic oil or getting exercise 3) Using Bali spell or local ceremony to cure diseases. Groups of doctors or public health volunteers in this area might pay responsibility primarily on this task.

The community potential of keeping people healthy consists of 5 features 1) potential of person; local wise men play very important role of preserving people health in addition to people's positive attitude toward preserving their health 2) ecological potential; improve people's health resulted from suburb environment 3) cultural potential; descended traditional ceremonies are related 4) community network; working among temples, schools, health station, municipality, and public health volunteers who take part in using local wisdom to preserve people's health 5) local wisdom transmissibility; this is inheritance from ancestors then transmit it to neighborhood and new generations.